

KAM SE ZTRATILI VOLIČI?

**Vysvětlení vývoje volební účasti
v České republice v letech 1990–2010**

LUKÁŠ LINEK

CENTRUM
PRO STUDIUM
DEMOKRACIE A KULTURY

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ	5
1. ÚVOD: VOLEBNÍ ÚČAST, JEJÍ POKLES A KVALITA DEMOKRACIE	7
1.1. Funkce voleb, volební účast a normativní hodnocení její úrovně.....	7
1.2. Pokles volební účasti ve světě, Evropě, postkomunistických státech a Česku.....	15
1.3. Co víme o volební účasti v postkomunistické Evropě a v Česku?....	19
1.3.1. Narativy vysvětlení poklesu volební účasti v postkomunistických zemích	20
1.3.2. Zjištění ze studií založených na agregovaných datech.....	23
1.3.3. Zjištění ze studií založených na individuálních datech	25
1.4. Cíl výzkumu, strategie analýzy a přehled publikace.....	27
2. TEORIE VOLEBNÍ ÚČASTI.....	35
2.1. Co ovlivňuje volební účast na individuální úrovni?	36
2.2. Teorie socioekonomického statusu a zdrojů	38
2.3. Teorie občanských orientací	42
2.4. Teorie mobilizace a zapojení do společnosti.....	45
2.5. Teorie racionální volby	50
2.6. Teorie valenčního hlasování	58
2.7. Teorie habituálního hlasování	61
2.8. Závěr	66
3. MODEL VOLEBNÍ ÚČASTI.....	71
3.1. Co vysvětlovat? Zdánlivá binarita volební ne/účasti	73
3.2. Volební účast v kontextu ostatních forem politické participace: definice a charakteristiky.....	77
3.3. Důsledky charakteristik volební účasti pro její teoretické vysvětlení	82

3.4. Syntetický model volební účasti	86
3.5. Závěr	96
4. KDO SE ÚČASTNÍ VOLEB?	99
4.1. Analytická strategie	100
4.2. Věk	103
4.3. Pohlaví	106
4.4. Vzdělání	108
4.5. Příjem a socioekonomický status	111
4.6. Velikost bydliště	116
4.7. Vývoj nerovností ve volební účasti v čase	119
4.8. Vícečetná regresní analýza	124
4.9. Závěr	128
5. PROČ SE LIDÉ ÚČASTNÍ VOLEB?	
MOBILIZACE A MOTIVACE	131
5.1. Mobilizace a zapojení do společnosti	132
5.1.1. Přímá mobilizace	132
5.1.1. Nepřímá mobilizace	136
5.2. Instrumentální motivace I: prostorový užitek z hlasování	139
5.3. Instrumentální motivace II: valenční užitek z hlasování	146
5.4. Expresivní motivace k hlasování: stranická identifikace	149
5.5. Normativní motivace k hlasování: smysluplnost hlasování	152
5.6. Vývoj vlivu mobilizace a motivace v čase	153
5.7. Vícečetná regresní analýza	156
5.8. Závěr	164
6. ASYMETRIČNOST VYSVĚTLENÍ VOLEBNÍ ÚČASTI	
A OTEVŘENÉ OTÁZKY	167
6.1. Otevřené otázky: argumenty pro a proti jejich použití	168
6.2. Důvody volební neúčasti dle otevřených otázek	175
6.3. Jak se změnil vysvětlení volební účasti při vyloučení nevoličů kvůli okolnostem?	180
6.4. Závěr	185

7. VLIV GENERAČNÍ VÝMĚNY NA POKLES	
VOLEBNÍ ÚČASTI V ČR MEZI LETY 1990 AŽ 2010.....	187
7.1. Proč by generace měly mít odlišnou volební účast?	189
7.2. Analytická strategie a kohortní analýza.....	195
7.3. Analýza efektu generací na volební účast v letech 1990–2010 pomocí kontingenčních tabulek.....	198
7.4. Logistická regresní analýza efektu věku, období a generací a vliv generační výměny na volební účast	204
7.5. Závěr	213
8. VYSVĚTLENÍ POKLESU VOLEBNÍ ÚČASTI V ČR	
MEZI LETY 1996 AŽ 2010	217
8.1. Jak je vysvětlován pokles volební účasti?.....	218
8.2. Analytická strategie.....	223
8.3. Vysvětlení poklesu volební účasti v ČR v letech 1996 až 2010.....	225
8.4. Proč klesla volební účast?.....	238
9. VLIV VOLEBNÍ ÚČASTI NA ZISKY JEDNOTLIVÝCH	
POLITICKÝCH STRAN.....	241
9.1. Způsob zkoumání vlivu volební účasti na zisky jednotlivých stran.....	243
9.2. Výsledky analýz vlivu účasti na zisky politických stran pro roky 2006 a 2010.....	246
9.2.1. Hypotetické volební výsledky při odlišně definovaných úrovních volební účasti	246
9.2.2. Regresní analýza vlivu volební účasti na zisky politických stran.....	250
9.2.3. Volební podpora stran na základě stranických sympatií	254
9.3. Závěr	257
10. ZÁVĚR	261
10.1. Co jsme se dozvěděli o důvodech volební účasti v Česku?.....	262
10.2. Co jsme se dozvěděli o příčinách poklesu volební účasti v Česku?.....	264
10.3. Pokles volební účasti v Česku v kontextu interpretací poklesu účasti v dlouhodobých demokraciích	269

10.4. Pokles volební účasti v Česku v kontextu interpretací poklesu účasti v postkomunistických státech	271
10.5. Jakým způsobem zvýšit volební účast ve sněmovních volbách?	274
10.5.1. Snížení nákladů	274
10.5.2. Zvýšení zisků	277
10.5.3. Limity institucionálních změn	280
 PŘÍLOHY	283
Příloha 1. Datové zdroje	283
1.1. Informace o sběru dat	283
1.2. Informace o vážení	285
Příloha 2. Operacionalizace proměnných	286
2.1. Závisle proměnná: volební účast	286
2.2. Nezávisle proměnné	288
 SUMMARY	295
 REFERENCE	301
 VĚCNÝ REJSTŘÍK	325
 JMENNÝ REJSTŘÍK	329